

Szimbolikus helyek, cselekvések szerepe a székelyföldi Felcsík kistérségben

BLÁGA ÁGNES
doktorandusz

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola,
Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

Bevezető

A székelyföldi Felcsík kistérségben az Európai Unióhoz való csatlakozás után egyre több fejlesztési projekt irányul a hagyományok újjáélesztésére, a történelmi múlt reprezentációját képező tárgyi és térbeli elemek restaurálására, rekonstruálására. Társadalomkutatók és kulturális szakemberek körében kialakulóban van egy olyan szakmai diskurzus, amely a közös történelmi és kulturális jegyek fejlesztéspolitikában alkalmazható jellegét hangsúlyozza. Doktori kutatásom során ezt a jelenséget szeretném megvizsgálni a közösség térhez kapcsolódó identitásának elemzése révén, amelyet a Serge Moscovici szociális reprezentáció-elméletének keretébe helyezek. Úgy gondolom, hogy a Felcsík kistérség közösségének téralapú identitása egy csoporttudást, csoportviselkedést, csoportvalóságot képvisel, amelynek elemzéséhez fontos megvizsgálni annak gazdasági, kulturális és szimbolikus dimenzióit. A székelyföldi Felcsík kistérségben a téralapú identitásnak van egy szimbolikus identitás-rehabilitációs előzménye: a rendszerváltás utáni első évekre jellemző kisebbségi törekvések. A szimbolikus térfoglalásnak nevezhető cselekvésekben a terek bizonyos részei szimbolikusan felértékelődnek, és közös eszmék, jelképek jelennek meg. Az emlékműállítás a szimbolikus birtoklás kifejeződésének egyik jól körülhatárolt formája, de ide tartozik a nemzeti jelképek használata, a szimbolikus közéleti beszéd, templomépítés, történelmi múlt eseményeit felidéző ünnepek, középületek birtoklása és így tovább (Bodó – Biró 1993). Bodó Julianna (1995) részletesen elemzi az 1991. március 15-i ünnepeket Csíkszeredában, amely jó példa a fizikai tér szimbolikus megjelölésére. Ez a gyakorlat a Székelyföldi régióban mindig folytonos volt, de a rendszerváltást követő első években hangsúlyosabban megmutatkozott (Bodó – Biró 1993). Napjainkban hasonló szimbolikus cselekvések az emlékmű-restaurálási, hagyomány-újjáélesztési törekvések, amelyeket elsősorban az Európai Unióhoz való csatlakozás révén beinduló regionalizációs, lokalizációs folyamat eredményezett. Eddigi megfigyeléseim alapján a helyi kezdeményezések tekintetében a térségben két szakasz különíthető el: a már említett, rendszerváltás után beinduló (szimbolikus), illetve az Európai Unióhoz való csatlakozás utáni regionalizációs, lokalizációs folyamat, amelyben a térhez való kötődés már fontos vidékfejlesztési tényezőt is jelent. A doktori kutatás során célom ezeket a szimbolikus cselekvéseket összesíteni, elemezni, és interjúzással megvizsgálni, hogy ezek milyen szerepet töltenek be a közösség identitásában, az emberek mennyire azonosulnak a szimbolikus helyekkel.

Az említett szimbolikus folyamatokról fontos kutatási előzményt képeznek a csíkszeredai Kulturális Antropológiai Műhelyben készült kutatások: például Bodó Julianna (1993, 1995), Biró A. Zoltán (1993), Gagy József (2000a, 2000b), Oláh Sándor (2000), Túros Endre (1996) elemzései.

A kutatási előzményekhez sorolható az államvizsga dolgozatom keretén belül végzett kutatás is: 2010-ben a térség Madéfalva településén, egy nemzeti és lokális értelemben is meghatározó emlékműről, a *Siculicidium emlékműről* készítettem antropológiai elemzést, amely ösztönöz a további vizsgálódásra ebben a témában. A kutatás eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy az adott településen a *Siculicidium* emlékműhöz társuló identitásmegerősítő gesztus erőteljes fizikai meghatározottsággal rendelkezik, amely a helyi magyarság szempontjából különösen figyelemreméltó. Az emlékmű és a hozzá rendelt megemlékező ünnepség az összmagyarsághoz való tartozás megerősítésével egyidőben hoz létre és erősít meg egy helyi tudatot. Ez az emlékmű jó példa arra, hogy a helyi érték vidékfejlesztési tényezővé is válhat, ugyanis az elmúlt négy évben Európai Unió fejlesztési forrásokból több fejlesztést is hozzárendelt a helyi önkormányzat: turisztikai tanösvény és menedékház épült, valamint parkolóhelyet kialakítva jelentősen megnövelték az emlékmű terét. Az emlékmű jelenleg is restaurálás alatt áll.

Jelen tanulmányban a rendszerváltás után jellemző szimbolikus térfoglalási gyakorlatot fogom röviden bemutatni, kapcsolódási pontokat keresve a szociális reprezentáció elmélettel. A tanulmány második felében pedig a globalitással párhuzamosan fennálló regionalizációról, lokalizációról, vagyis a többszintű téralapú identitásról és annak gazdasági funkcióiról lesz szó, amelyet a szociális identitás-elmélet keretén belül tárgyalok.

Szimbolikus térfoglalás és szociális reprezentáció

Az identitásnak számos meghatározása van a szakirodalomban, ami elsősorban azzal magyarázható, hogy magának az identitásnak is több formája létezik: van nemzeti, vallási, osztály-, és szakmai identitás. Az identitás szó önmagában azonosságot jelent, az „én” és a „mi” meghatározását (Tomka 2009). Jelen tanulmányban nem cél ezen identitásformák kimerítő elemzése, csupán azokat az elméleti megközelítéseket fogom röviden felvázolni, amelyek a közösségi identitás térben való megnyilvánulása szempontjából relevánsak. Castells (2006) szerint az identitás társadalmi szereplők esetében egy kulturális attribútumokból álló szervező elv az életcélok felépítésének folyamatában, ilyen értelemben a társadalmi cselekvéseket illetően a legfontosabb viselkedést meghatározó tényezőt jelenti, és egyének és csoportok közötti társadalmi interakciók révén alakul ki (Nagy 2008). A szociológiában Durkheim (1917) nevéhez kapcsolódik az egyéni és társadalmi tudásformák szétválasztása: míg az egyéni identitás szubjektív és belülről jön, addig a kollektív identitás kívülről és objektíven létezik, és a társadalmi folyamatok leírását és magyarázatát célozza (Nagy 2008). Durkheim megközelítésén alapszik Moscovici (1976, 1984) csoportot, közösséget vizsgáló *szociális reprezentáció elmélete*, amely szerint a reprezentáció a belső és a külső kettős viszonya, amelyben a reprezentáció a személy és a személy világát alkotó tárgyak és események közötti viszonyra vonatkozik. Ezekben a reprezentációkban egymásra kölcsönösen hatnak a pszichológiai folyamatok és a külső társadalmi valóság, vagyis az

egyén és a társadalom (László 2000). A reprezentációs elmélet két folyamatot különít el, a „lehorgonyozást”, illetve a „tárgyasítást”. A „lehorgonyozás” során az egyén a számára idegen képzeteket ismerős kategóriákba illeszti, kijelöli így azok viszonyát más kategóriákkal, eseményekkel, közösségekkel. A lehorgonyozás folyamatára továbbá az általánosítás és a partikularizáció egyaránt jellemző, ugyanis míg a kijelölés révén csökken a más kategóriáktól való különbözőség, egyidőben hangsúlyozva is van a különbség. Ebben a folyamatban fontos a kategória megnevezése, amely saját funkcióval, jelentéstartalommal látja el azt. Az objektiváció, vagyis a „tárgyasítás” az absztraktként megjelenő folyamatokat tapasztalatokká, képpé formálja és megjeleníti azok kulturális kontextuális hátterét (László 1999). Ez az elmélet szorosan kapcsolódik a társadalmi identitáshoz, mert megmagyarázza a csoportok képzeteit és megnyilvánulásait az őket körülvevő világról, ilyen értelemben kifejezi a csoport aktualitását és történelmét. A csoport történetiségének és időbeni folytonosságának biztosítására az interakciók mentén létrejövő szociális reprezentációk gyakran jelennek meg narratív formában (Murányi – Ábrahám 2011). A szociális reprezentációban, a közös jelentésben pedig a csoport minden tagja osztozik, és ezek a reprezentációk miközben integrálják az egyéni gyakorlatot, kollektív szociális normákat és értékeket közvetítenek (Murányi – Ábrahám 2011).

Antropológiai értelmezésben a szociális reprezentáció elmélet lehorgonyozási és tárgyasítási folyamata azt jelenti, hogy az egyén a közös rítusok kollektív megemlékezések révén elsajátítja a csoport közös tudását, hagyományait, bekapcsolódik az ezeket közvetítő folyamatokba, valamint ezt a közös tudást például az emlékművekhez, vagy nemzeti jelképekhez hasonló szimbólumokkal teszi láthatóvá (Becze 2006). Az emlékezéshez szorosan kapcsolódó múlt tehát igazol és nemzetet, valamint identitást teremt, ahogyan Hobsbawm (1990) mondja. Az identitás kialakulása szempontjából a kultúra, a történelmi múlt ismerete elengedhetetlen, ugyanis ez az, amely igazolja és nemzethez kapcsolja, összetartja a közösséget. A múltbeli, történelmi eseményekre való megemlékezéseknek ezért van nemcsak közösségi megnyilvánulási, hanem identitásképző funkciójuk is.

Az általam vizsgált térségben a rendszerváltás után beindult egy olyan folyamat, amely során a terek különböző részei szimbolikusan felértékelődtek (emlékművek állítása, restaurálása) és a közös megemlékezési ünnepségek szervezése révén a közösség identitása szempontjából új értelmet nyertek, nemzeti öndefiníáló gesztusként a magyarsághoz való tartozás felvállalását, megmutatását fejezték ki. Tehát az 1989-es változások tették lehetővé térségünkben az etnikai identitás szimbolikus kifejezését a térben is. Az akkor beinduló önmegmutatási kedv hatalmas méreteket öltött, számos emlékmű, szobor állítódott a székely vagy a magyar nemzeti identitás megerősítésére. Ezek a helymegjelölési, térbirtoklási stratégiák napjainkban is nagyon elterjedtek, de fontos megjegyezni, a megemlékezések már nem öltenek akkora méreteket, mint a szabad megmutatkozás első éveiben (Bodó 2006).

Az identitás kialakulása a rendszerváltáshoz hasonló töréspontokkal jellemezhető folyamat, amelyben fontos szempont az én–mások, illetve én–környezet közötti határ, az én–hivatkozás, valamint a mások általi felismerés (Therborn 1995). A szociális reprezentáció elméletének szempontjából ez a folyamat tökéletesen illeszkedik a lehorgonyozási szakaszba olyan szinten, hogy sok év után a közösségnek lehetősége adódott újraértékelni és a jelen számára megérthetővé tenni azokat a történelmi eseményeket, amelyek a csoport kontinuitása és aktualitása szem-

pontjából fontosak. Továbbá az elmélet tárgyasítási folyamatához sorolhatóak azok a cselekvések, amelyek révén a közösségek az újraértelmezett közös tudást a térben is megjelenítették, szimbólumok és emlékművek révén. A jelzett székelyföldi közösséghez hasonló etnikumokra jellemző, hogy erős az emlékezeti, viszont gyenge a történeti tőkéjük, ezért van szükségük olyan helyekre, amelyek révén önigazolást, folytonosságot teremtenek önmaguk számára. Pierre Nora (1999) szerint a felgyorsult történelem következtében minden nemzeti hovatartozást megerősítő törekvés azt jelzi, hogy a történelem átalakult a társadalom önmagáról való tudásává, és a nemzet már nem egy összetartó keret, hanem közösségi tudat megerősítését szolgálja (Nora 1999). Ezek a szimbolikusan megjelölt terek a határoeltság és a szomszédság által meghatározottak, ahogyan azt a lehorgonyozás folyamatára jellemző általánosítás és a partikularizáció együttes fennállása révén megfogalmaztuk.

Székelyföldön, a térbirtoklás, és ilyen értelemben a szociális reprezentáció sajátos formájaként négy nagyobb emlékmű-állítási hullámot neveztek meg a folyamat elemzésével foglalkozó társadalomkutatók. Az elsőben az I. világháborúban elesett katonák emlékére állítottak kőkereszteket vagy oszlopokat a térség falvaiban, amelyek 1989 után váltak a magyarsághoz való tartozás szimbólumává (Bodó – Biró 1993). A második hullám a negyvenes évek eseményei, amikor Észak-Erdély településein a magyar állam kezdeményezésével számos országzászlót és emlékművet állítottak. A hatvanas években történt a harmadik emlékmű-állítási hullám, amely húsz éven keresztül a magyar és román részről egyaránt a szellemi-kulturális szféra építését célozta az identitásépítés járható útjaként. A negyedik emlékmű-állítási hullám 1989-ben kezdődött és az Európai Unióhoz való csatlakozás révén beinduló regionalizációs és lokalizációs folyamatokban mondhatjuk, hogy még ma is tart. Ebben az időszakban új szobrokat állítanak, és már meglévőket restaurálnak román és magyar részről egyaránt (Bodó – Biró 1993). Az emlékművek mellett az általam vizsgált térségben szociális reprezentációnak tekinthető a nemzeti jelképek használata, a magyar településtáblák, a középületek magyar megnevezése és birtoklása, a hagyományok újraértelmezése és gyakorlása.

A szociális reprezentáció narratív formában való megjelenését jelentik a közbeszédekben, megemlékező ünnepségeken elhangzó szimbolikus kijelentések, amelyek a múlt felidézése révén gyakran értelmeznek politikai és társadalmi helyzetet (Péter 2003). A megjelölt tereket tehát ilyen értelemben a hozzárendelt funkció, cselekvésrendszer és narratíva formálja a közösségi normák, értékek és jelképek közvetítőjévé. Láthatjuk, hogy ebben az értelemben beszélhetünk egy reprezentációban az egyén és a társadalom kölcsönös kapcsolatáról, amelyet a kommunikáció, az interakció biztosít. Tehát miközben a szimbolikus térmegjelölések és az ehhez szorosan kapcsolódó közösségi összejövetelek révén az identitás és a közös tudás, a múlt reprezentálódik, ezek a reprezentációk is hozzájárulnak egyfajta kulturális önkép, tudás, és ilyen értelemben közös identitás kialakulásához, elsajátításához. Ez a két folyamat mindenképp együtt értelmezhető (Becze 2006). Fontos itt azonban megjegyezni, hogy a jelentéstartalom az, amit a csoport tagjai elfogadnak, és ez nem feltétlenül egyezik meg az eredeti jelentéstartalommal. Itt érhető tetten a szociális reprezentáció elméletének identitásképző funkciója, ugyanis a csoport egyidőben fogadja el a közös jelentést, és szemléleti módot, amely révén elkülönül más csoportoktól (Murányi – Ábrahám 2011). Példaként erre az Erdélyben megrendezett megemlékező ünnepségeket hoznám fel, amelyek a múlt felidézése, a közösségi hovatartozás megerősí-

tése mellett gyakran politikai szerepeket, elképzeléseket legitimizáló funkciókat is betöltenek. A megemlékező összejövetelek a társadalmi struktúrát, megosztottságot, normatív szabályozó rendszert is közvetíthetnek, erősítve így a közösség koherenciáját (Becze 2006). Bíró – Oláh (1993) egy durkheimi gondolatot elemeznek, amely szerint például az emlékművekre csak a hatalmi beavatkozást megelőzően jellemző, hogy rendszeres használatuk mint rítus, az adott társadalmi szerkezet kollektív reprezentációját képezik. Szerintük a székelyföldi térségben a közösség szempontjából azt lehet mondani, hogy a rendszerváltás után, tehát a politikai hatalom beavatkozása után az emlékmű újbóli használatáért történő szimbolikus cselekvéssor a közösségtudat restaurálásának tekinthető, és ilyen értelemben van társadalomalakító szerepe (Bíró – Oláh 1993).

A téralapú identitás „szintjei”

Az emberek identitása elsősorban a közvetlen közösségi, társadalmi kapcsolataira, interakcióira vezethető vissza, ugyanis az ebben a formában létrejövő konstrukciók biztosítják az én meghatározását és kontinuitását. A röviden vázolt lokális folyamatokat, térbeli viszonyokat vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy az identitás kapcsán szükséges figyelembe venni a globális térben megjelenő más helyek közösségeit is, ugyanis az új kommunikációs technikák révén megnőtt a tapasztalati tér és önismeretünk forrását már nem csak a közvetlen fizikai környezetünk képezi. Ilyen értelemben egymás mellett többféle térbeli identitásunk létezhet, amelyet nem szükségszerűen választanak el országhatárok. Ahogyan Meyrowitz (2005) mondja, a megnövekedett tapasztalati tér egy különleges én- és helytudat forrása, amelyben minden egyén szabadon alakíthatja kapcsolatait, és egyidőben több hálóba, több térhez kapcsolódhat. Az Európai Unióhoz való csatlakozás, illetve az ennek következtében kezdeményezett programok felerősítették ezt a folyamatot, és ezáltal a téralapú identitás globális, nemzeti és lokális szinten is a gazdasági folyamatok részévé vált.

Az ilyen értelemben különböző szintű identitás a személyes és társadalmi identitás fogalmak értelmezése révén érthető meg. A személyes identitás a létezés folyamatosságának és azonosságának szubjektív megélése, és egy külső eszmével való azonosságot jelent. A társadalmi azonosságtudat kialakulása ehhez képest egy önmeghatározó kategória elfogadása, és a környezettel, közösséggel való azonosulást jelenti (Murányi – Ábrahám 2011). Derrida szerint az egyének és csoportok valakivel ellentétben tudják meghatározni önmagukat, és egyfajta kulturális közmegegyezésből adódik, hogy az identifikációk közül melyik elsődleges, illetve másodlagos (idézi Nagy 2008). A szociális identitás elméletnek három szociálpszichológiai folyamata különíthető el: a szociális kategorizáció, amely során az egyén önmagát és másokat is kategóriákban észlel, továbbá a társadalmi összehasonlítás, vagyis a csoport fontosságának értékelése, valamint a szociális identifikáció (idézi Murányi – Ábrahám 2011). Ez alapján minden egyén egy időben különböző társadalmi közösségeknek a tagja, ami az európai, nemzeti és regionális identitás együttes létezését feltételezi, amely tudatosan, nem tudatosan, direkt vagy nem direkt módon, teljesen vagy részlegesen is kifejeződhet a csoporton belül (idézi Murányi – Ábrahám 2011). Tehát annak ellenére, hogy az identitás erősen térhez kötött és a helyi tudás által meg-

tározott, sem térben sem időben nincs állandó meghatározottsága, ilyen értelemben tudatosan is alakítható, formálható. Azáltal, hogy a globalitás segítségével az egyének különböző érzelmeik és érdekeik mentén több fizikai térrel is azonosulhatnak, „eladhatóvá” váltak a vidékek, előtérbe került az arculatteremtés, a téralapú identitás tudatos építése, a helymarketing (Nagy Benedek 2013). Az általam vizsgált közösséghez hasonló helyi közösségek önképének fontos része a „vidékimázs”, amely illeszkedik a természeti és épített környezethez, a helyi kulturális szokásokhoz és életmódhoz (Kovács et al. 2007). Ebben az imázsban különböző társadalmi csoportok érdekei is reprezentálódhatnak kölcsönhatásban a térség gazdasági és társadalmi folyamataival, ezért fontos beazonosítani a vidékimázs létrehozásában és befolyásolásában szerepet játszó egyéneket, csoportokat. Az identitás tehát társadalmi és gazdasági folyamatok során is alakítható, befolyásolható, ami általában politikai, hatalmi kérdés (Nagy 2008). A helymarketing révén létrehozott imázsok ugyanis egy idő után a helyiek identitásának részévé válnak, befolyásolják társadalmi cselekedeteiket, illetve meghatározzák a kapcsolataikat (Kovács et al. 2007). A téralapú identitás mint belső erőforrás a gazdasági folyamatok részévé vált, vidékfejlesztők szerint el kell adni a települést, ugyanis a természeti környezet, a gazdaság és a kulturális-szellemi szféra értékesítése egy céltudatos emberi tevékenység, amely a társadalmi szükségletek kielégítését szolgálja (Horváth 2003a).

Az általam vizsgált térségben a gyakorlat azt mutatja, hogy a kezdeményezések, fejlesztések többnyire a helyi önkormányzatok keretén belül működtetett akciócsoportok, a forráskezelő szervek részéről jönnek, a fejlesztéspolitika nem termelődik kellőképpen alulról, pedig a felismerés, mely szerint a téralapú identitás, a térségi imázs tudatos építése nagymértékben befolyásolja a közösség társadalmi aktivitását, nem újszerű. A helyi érdeklődés, a térséghez való kötődés olyan társadalmi tőke, endogén erőforrás, amely új fejlesztések kiindulópontját képezi, hiányában bármilyen jellegű, felülről jövő fejlesztési elképzelés (gazdasági, kulturális, turisztikai, szociális, sporttevékenységekre alapozó, imázssteremtő) sikertelenné válhat. Abban az esetben lehet az emberek tudatába beágyazódott, sikeres fejlesztések alapját képező térségről beszélni, amennyiben az társadalmilag megépített, kulturálisan megjelölt, illetve intézményesen is szabályozott. Ilyen értelemben a térséghez kötődés függ a személyes kapcsolatoktól, a megélhetési körülményektől, a természeti és épített környezettől, a hagyományoktól, és nem utolsósorban a politikai, intézményi feltételektől.

Az elmúlt évtizedben a helyi és regionális szinten is megjelenő, települési együttműködések alapuló stratégiai tervezés igénye és gyakorlata számos fejlesztési pontot eredményezett a térségben. A kistérségi társulások az elmúlt időszakban igyekeztek intézményesülni, saját arculatot, közös projekteket létrehozni. Számottevő előrelépés mégis inkább helyi szinten történt például térrendezés, épületfelújítás, turizmusfejlesztés, rendezvényszervezés terén. A nagyobb, térségi léptékű hagyományőrző rendezvények, kulturális programok a gyakorlatban még mindig hiányoznak, a tudatos téralapú identitásépítési törekvések háttérbe szorultak.

Összegzés

A tanulmányban a téralapú identitás szociális reprezentáció-elméleti és szociális identitás elméleti megközelítéséről volt szó, amely a székelyföldi Felcsík kistérségben megfigyelt szimbolikus térfoglalási sajátosságok révén releváns. Amint a bevezetőben már szó esett róla, a bemutatott rövid elemzés doktori kutatásom elvégzésének szakirodalmi kiindulópontját képezi. Röviden összefoglalva a kutatás során megvizsgálandó kérdéskör a Székelyföldön található Felcsík kistérségben élő közösségek téralapú identitásának társadalmi és kulturális feltételei és alakulásmódja, szociokulturális háttere. A kutatás egyik célja feltárni a téralapú identitás meghatározó elemeit a jelzett térségben: személyes kapcsolatokat, megélhetési körülményeket, a természeti és épített környezetet, társadalomtörténetet, hagyományokat, politikai, valamint intézményi feltételeket. Mivel a szimbolikus térfoglalási folyamatok meghatározó részét képezik a téralapú identitásnak, a kutatás elvégzése egy olyan szempontra is felhívja a figyelmet, amelyről a térségben most van kialakulóban egy szakmai diskurzus: a helyhez való ragaszkodás, a lokális identitás mint a sikeres helyi fejlesztések alapja.

A fenti áttekintés alapján elmondható, hogy az általam vizsgált közösség téralapú identitásának van egy szimbolikus identitás-rehabilitációs fázisa, amely a rendszerváltás után beinduló szimbolikus térfoglalási cselekvésekben ragadható meg. Ez a folyamat, ahogyan bemutatásra került, jól magyarázható a szociális reprezentáció-elmélet keretén belül, amelynek lehorgonyozási és tárgyiasítási fázisa is értelmezhető a vizsgált jelenség kapcsán.

Megállapítható továbbá, hogy az identitásnak van egy európai, nemzeti és lokális szintje, amely a társadalmi azonosságtudat kialakulásával magyarázható, ugyanis napjainkban a felgyorsult információátadás, a fejlett technológiák, a mobilitás révén önismeretünk forrását már nemcsak a közvetlen, fizikai környezetünk határozza meg, hanem különböző érzelmek és érdekek mentén több közösség tagjai lehetünk. Társadalmi identitásunk alakítható, befolyásolható, ezért napjainkban előtérbe került a helymarketing, a vidékimázs tudatos építése, ugyanis a helyhez való kötődés egy olyan belső erőforrás, amely lokális tartalommal tölti fel a gazdasági ágakat.

A globális folyamatokkal párhuzamosan erőteljesen fennálló regionalizációban és lokalizációban fontos megvizsgálni, hogy a vizsgált kistérség hol helyezkedik el, illetve hogy a közösség milyen szinten képviseli a lokális és az európai identitást. Ezekben a folyamatokban lényeges kihívás megállapítani, hogy mennyiben járul hozzá a téralapú identitásépítés a hatékony vidékfejlesztéshez, és ezáltal Európai Unió viszonylatban a Székelyföld mint régió fejlesztéséhez? Átfogó kutatási kérdés, hogy a forráskezelő szervek kezdeményezéseihez képest a helyi közösség milyen szinten ismeri a helyi értékeket, mennyire van tisztában azok fejlesztéspolitikai vonzatával, a globális folyamatokban hogyan éli meg a lokalitást, illetve egyéni vagy közösségi értékeket képvisel?

Irodalom

- Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (1993): Szimbolikus térfoglalási eljárások. Antropológiai Műhely 2, Csíkszereda, 57–85.
- Biró A. Zoltán – Oláh Sándor (1993): Emlékmű – jelkép – identitás. Esettanulmány egy emlékmű újjáépítéséről. Antropológiai Műhely 2, Csíkszereda
- Becze Szabolcs (2006): Helyek emlékezete: az emlékezet peremére szorult történelem: a kollektív emlékezet megnyilvánulási formái egy szlovákiai magyar lokális közösségben. Jabloncán (Silucká Jablonica). Néprajzi Látóhatár. 15. 1/2: 5–21.
- Bodó Julianna (1995): Március 15. Csíkszeredában. In: Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, ProPrint Könyvkiadó, Csíkszereda
- Bodó Julianna (szerk.) (2000): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- Bodó Julianna (2006): Társadalom – Kultúra – Kommunikáció. In: Kultúra – Térség – Szaktudás. Alutus, Csíkszereda
- Castells, Manuel (2006): Az identitás hatalma. Gondolat – Infonia, Budapest
- Durkheim, Émile (1917): A szociológia módszere. Franklin Kiadó, Budapest
- Gagyí József (2000a): Bernády-szobor bajlatta városban. In: Bodó Julianna (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda: 83–105.
- Gagyí József (2000b): Emlékmű Máréfalván. In: Bodó Julianna (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda: 123–142.
- Göran, Therborn (1995): European Modernity and Beyond. The Trajectory of European Societies, 1945–2000. Sage, London
- Hobsbawm, Erik (1990): Nation and Nationalism since 1780. Programme, Myth and Reality, Cambridge University Press, Cambridge
- Horváth Gyula (2003a): Európai regionális politika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs
- Kovács Imre (szerk.) (2007): Vidék- és falukép a változó időben. Argumentum, MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest: 304.
- László János (1999): Társas tudás, elbeszélés, identitás. Scientia Humana – Kairosz, Budapest
- László János (2000): A szociális reprezentáció járványtanáról. Replika: 41–42.

- Marsden, Terry (1992): Exploring a rural sociology for the fordist transition. *Sociologia Ruralis*, 32: 209–30.
- Meyrowitz, Joshua (2005): A globális hajnala: A hely és önazonosság új élménye a globális faluban. In: *Világosság* 6: 29–36.
- Moscovici, Serge (1976): *La Psychoanalyse, son image et son public*. PUF, Paris
- Moscovici, Serge (1984): The Phenomenon of Social Representations. In: *Social Representations*. R. Farr – S. Moscovici (szerk.), Cambridge University Press: 3–70.
- Murányi István – Ábrahám Katalin (2011): Az identitás szintjei és az előítéletesség Kelet-Magyarországon. In: Balogh et al. (szerk.): *Európai, nemzeti és regionális identitás. Elmélet és gyakorlat*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Nagy Benedek (2013): A turisztikai helymarketing Székelyföldön – Az imázs- és márkahasználat tudományos megalapozása. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár
- Nagy Zita Éva (2008): Változó vidékkép – Minden időben. In: *Szociológiai Szemle*, 4: 123–129.
- Nora, Pierre (1999): Emlékezet és történelem között. *AETAS*. 3. 142–158.
- Oláh Sándor (2000): Iskolánévadó ünnepek. In: Bodó Julianna (szerk.): *Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban*. (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- Pataki Ferenc (2004): *Érzelem és identitás*. Új Mandátum Kiadó, Budapest
- Péter László (2003): Kollektív emlékezés, mint politikai rítus. Esettanulmány az Aradi vértanúkra való megemlékezés kapcsán. In: *Pro Minoritate* 3: 114–129.
- Ploeg, Jan Douwe van der (2008): *The new peasantries: struggles for autonomy and sustainability in an era of empire and globalization*. Earthscan, London
- Ray, Christopher (1998): *Culture Economies: a perspective on local rural development in Europe*. Centre for Rural Economy, Newcastle
- Relph, Edward (1976): *Place and Placelessness*. Pion Ltd., London
- Tomka Béla (2009): *Európa társadalomtörténete a 20. században*. Osiris Kiadó, Budapest: 486–487.
- Túros Endre (1996): Magyarok, románok, cigányok: ki van a középpontban. Református templom egy katolikus magyar faluban; templomépítés mint szimbolikus térfoglalás. In: Gagy József (szerk.): *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*. (Helyzet Könyvek) KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda: 165–180.